

3. Загрія Н. Медіація в трудових спорах: коли варто використовувати, а коли ні. URL : <https://yur-gazeta.com/publications/practice/trudove-pravo/mediaciya-v-trudovih-sporah-koli-varto-vikoristovuvati-a-koli-ni.html>.

4. Серєда О.Г. Медіація (посередництво) як альтернативний спосіб вирішення трудових спорів. URL : <https://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2017/06/Sereda18.pdf>.

Василь ІЛЬКОВ

суддя Дніпропетровського
окружного адміністративного суду
(м. Дніпро, Україна),
доктор юридичних наук, професор

ВЕРХОВЕНСТВО ПРАВА ЯК ПРИНЦИП ПРАВОЗАСТОСУВАННЯ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Загальновідомими стали положення статті 6 Кодексу адміністративного судочинства, згідно з якими суд при вирішенні справи керується принципом верховенства права (одноособово чи колегіально), відповідно до якого, зокрема, людина, її права та свободи визнаються найвищими цінностями та визначають зміст і спрямованість діяльності держави [1]. Цей фундаментальний принцип потрапив вперше в Україні до процесуального закону 6 липня 2005 року – Закон № 2747-IV – саме після прийняття Кодексу адміністративного судочинства України.

Актуальність застосування принципу верховенства права зумовлена необхідністю належного та повного захисту прав, свобод та саме інтересів фізичної особи чи юридичної особи у сфері публічно-правових відносин. Тобто особа повинна захистити свої права та отримати певний результат, а не звертатись численну кількість разів до суб'єкта владних повноважень вже з наявним рішенням суду, яке не виконується.

Питання проблематики верховенства права під час здійснення правосуддя була предметом дослідження у працях В.Б. Авер'янова, В.М. Бєвзенко, М.І. Козюбри, Р.О. Куйбіди, В.В. Лемака, О.В. Петришина, Л.Р. Наливайко, П.М. Рабінович, М.В. Савчина, М.І. Смоковича та інших видатних вчених та практиків.

Принцип «the rule of law» – верховенство права, імплементований як на національному рівні, так і на міжнародному. Це фундаментальний правовий принцип і правова доктрина. Верховенство права різко контрастує з ідеєю, що суб'єкт владних повноважень може бути вище закону.

У сфері адміністративного судочинства верховенство права, як правило, вченими-правознавцями пов'язується із положеннями ст. 3 Основного Закону України, відповідно до яких Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст

і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави. Власне тлумачаться положення статті 6 КАС України.

У цьому контексті, стверджує О. Петришин, правова проблематика постає тісно пов'язаною із соціалізацією індивідів, особливостями менталітету та національної правової культури, становленням інститутів громадянського суспільства, участю громадян у правоутворенні, зокрема виявленні потреби у правовому регулюванні суспільних відносин, формуванні соціальних очікувань щодо його спрямованості та змісту, обговоренні проектів законів та інших нормативно-правових актів, реалізації й ефективності законодавства [2, с.74].

У правових актах Ради Європи посилення на верховенство права містяться: у преамбулі Статуту Ради Європи, яка посиляється до «відданості» держав-членів «духовним та моральним цінностям, що є спільною спадщиною їхніх народів та справжнім джерелом свободи особи, політичної свободи і верховенства права – принципів, що становлять підвалини кожної правдивої демократії» преамбулі Європейської Конвенції з прав людини, в якій зазначається, що «уряди європейських країн... є одностайними і мають спільну спадщину політичних традицій, ідеалів, свободи та верховенства права». Також, у рамках Організації Об'єднаних Націй – у преамбулі Загальної декларації прав людини (1948).

Принцип верховенства права у адміністративному судочинстві безпосередньо пов'язаний з відправленням адміністративного судочинства, і в цьому контексті цей принцип повинен передбачати, що суд (склад суду), який здійснює відправлення адміністративного судочинства, крім дотримання положень матеріального та процесуального законодавства, повинен також враховувати й особливості тих чи інших прав особи, які така особа вважає за необхідне захистити в адміністративному суді.

Як прояв принципу верховенства права, особливо необхідно відзначити заборону, встановлену КАС, у відмові в розгляді та вирішенні адміністративної справи з мотивів неповноти, неясності, суперечливості чи відсутності законодавства, яке регулює спірні відносини.

Для адміністративного судочинства основою принципу верховенства права є обов'язок держави, в особі уповноважених органів, здійснювати свою діяльність, визначати шляхи подальшого розвитку відповідно до пріоритетності прав та свобод людини і забезпечити гарантії їх реалізації. Саме робота та виконання функцій суб'єктом владних повноважень – має реалізуватися, виходячи з потреб реалізації й захисту прав людини.

Найважливішою складовою відправлення правосуддя адміністративними судами є повне і всебічне слідування принципу верховенства права. Основними складовими та напрямками щодо реалізації принципу верховенства права виступають:

- 1) забезпечення кожній особі можливості доступу до суду – захисту порушеного права та інтересу;
- 2) незалежність адміністративного суду, адміністративні суди мають конституційно-правовий статус;
- 3) неупередженість адміністративного суду;
- 4) реалізація процесуальних прав учасників судового розгляду;
- 5) гласність судовий розгляду;
- 6) виконання судового рішення та реалізація встановленого судового контролю;
- 7) юридична визначеність та сталість судової практики.

Згідно з позицією Конституційного Суду України «одним із проявів верховенства прав є те, що об'єктивне право не обмежується лише законодавством як однією із його форм, а включає й інші соціальні регулятори, зокрема норми моралі, традиції, звичаї тощо, які легітимовані суспільством і зумовлені історично досягнутим культурним рівнем суспільства» [3].

З іншого боку, даний принцип виступає для позивача гарантією забезпечення юрисдикційної та правозахисної визначеності під час прийняття до розгляду і в подальшому процесі вирішення справи адміністративної юрисдикції, що повинно нівелювати прогалини у законодавстві, яке регулює взаємовідносини між суб'єктами владних повноважень та невладними учасниками адміністративного судочинства. Відповідно до цього принципу адміністративний суд не може без аргументації відмовитися від розгляду справи. Отже, сутність принципу пріоритету прав і свобод людини і громадянина знаходить свій прояв у створенні умов для повноцінної участі громадян на рівних з суб'єктами владних повноважень засадах в адміністративному судочинстві і в спрямованості адміністративного суду до здійснення судочинства в такому режимі, що гарантував би остаточний захист права і законні інтереси кожного громадянина в усіх сферах державного управління.

Саме адміністративні суди в Україні покликані реалізовувати принцип верховенства права, який визнається і діє в Україні.

Під час розгляду справ адміністративної юрисдикції у судах здійснюється поглиблене вивчення та дослідження суддями положень окремих галузей спеціального законодавства та практики його застосування, зростає професіоналізм суддів і, отже, запроваджується більш надійна система захисту прав людини і основоположних свобод. Ймовірно, що саме в адміністративному судочинстві не є можливим запровадження штучного інтелекту.

Таким чином, основою адміністративного судочинства є забезпечення верховенства права, дотримання особистих прав, захист свобод та майна громадян, гарантуючи за допомогою процесуальних вимог шляхом саме ефективного захисту права відповідної особи, суд може скасовувати рішення

суб'єкта владних повноважень та зобов'язувати такого суб'єкта владних повноважень прийняти рішення з метою захисту прав та інтересів особи, яка звернулася до суду.

Також згідно з положеннями статті 129 Конституції України, суддя, здійснюючи правосуддя, є незалежним та керується верховенством права.

1. Кодекс адміністративного судочинства України: текст прийнятий Верховною Радою України 6 липня 2005 року: (із змінами та доповненнями станом). URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>.

2. Петришин О. В. Право як соціальне явище: особливості юридичного підходу. *Проблеми філософії права*. 2006-2007. Том IV-V. С.73-83.

3. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 69 Кримінального кодексу України (справа про призначення судом більш м'якого покарання) від 2 листопада 2004 р. № 15-рп/2004. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v015p710-04>.

Олександр КИРИЧЕНКО

завідувач кафедри права

Міжнародного класичного університету
імені Пилипа Орлика (м. Миколаїв),

доктор юридичних наук, професор

КОРІННЕ РЕФОРМУВАННЯ ІНСТИТУТУ ПРЕЗИДЕНТА КРАЇНИ, ОРГАНІВ ПРОКУРАТУРИ І ВСІЄЇ СИСТЕМИ АНТИДЕЛІКТНИХ ОРГАНІВ У КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРИНЦИПУ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА

Дуже гостра необхідність докорінного реформування інституту президента держави, органів прокуратури та всієї системи антиделіктних органів у контексті вимог ч. 1 ст. 8 Конституції України [4] у частині визнання та дії принципу верховенства права та п. 57 розд. IV Доповіді Венеціанської комісії «Верховенство права», згідно з якими, «понад те, має існувати установа або організація – як обвинувач, який певною мірою має бути теж незалежною від виконавчої влади і який забезпечує, щоб порушник закону – навіть якщо потерпілі не заявляють про це – постав перед судом» [1], коротко обґрунтована у низці авторських публікацій [2, с. 52–62; 3, с. 13 та ін] наступним чином.

Фактично через вимоги ч. 2 ст. 3, ч. 6 ст. 55 та ч. ч. 1, 2 ст. 102 Конституції України [4] українська держава є власне президентською республікою. Адже тільки Президент країни та жодний інший суб'єкт владних повноважень може виступати на міжнародній арені від імені держави та зрештою відповідає за неухильне дотримання Основного